

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 8 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: **Benn a lapban** egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; **a borítékon** egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik.
Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

N é z e t e k

az ev. ref. egyház helyzetéről és teendőinkről.

VII.

(Anyagi ügyeinkről. Az 1848: XX. t.-c. 3. §-a. Közalap. Egyház-fenntartási alap. Önkéntes adományok és hagyományok. Egyh. adóval túlterhelt egyházak. Az 1891: XII. t.-c. A t.-t. egyházi értekezlet javaslata az egyházi adózásról. Egyházi adózásunk rendezésének ügye a presbyteriumokban).

(Vége.)

A tiszántúli egyházkerületnek Szatmáron tartott egyházi értekezletén az egyházi adózásról előterjesztett küldöttségi javaslat, nézetem szerint, kivihetetlen. Sajnálattal mondom ki ezt a nézetet s óhajtanám, hogy bár tévednék. Sajnálattal, mert tudom, hogy a javaslatban sok helyes elvi megállapítás van s mert úgy a bizottság mint az értekezlet nagy része ehhez a javaslathoz az egyház anyagi jólétének, lelkészeink fizetése rendezésének s intézményeink fentartásának és fejlesztésének reményét fűzték és fűzik.

Egységes, minden egyházköztségben egyenlő adót a magyarországi ev. ref. egyetemes egyházba csak úgy lehetne behozni, ha az országos ev. ref. egyház összes szükséglete, az állami költségvetés mintájára évről-évre állapíttatnék meg s valamennyi egyházi adó összesítve központban kezeltenék s minden egyház szükségletei a központból fedeztetnének, vagy legalább központban számoltatnának el. Ily radikális változtatásba azonban a tervezet sem akar bocsátkozni s igen számos indító-ok forog fenn, mely ilyen radikális eszmének elfogadása ellen szól, a melyeknek fejtegetésébe itt azonban bebocsátkozni — mint hogy ilyen változtatás helyességét és szükségét senki sem vitatja — egészen fölösleges.

Ha pedig nem akarjuk, hogy a magyarországi ev. ref. egyet. egyház minden tagja hozzájáruljon valamennyi egyháznak fentartási költségeihez, hanem minden egyházközség fentartásának eszközeit, szükségleteinek fedezését

magától az érdekelt egyháztól várjuk és követeljük, akkor egységes, minden egyházköztségben egyenlő adó elképzelhetlen s akkor a költségvetés megállapításának, az adók megszavazásának s kivetésének jogát a presbyteriumoktól nem vonhatjuk el, vagy legalább is, aligha lehet alapos okunk rá, hogy elvonjuk. Igaz ugyan, hogy a javaslat csak a vagyonaránylagos adó elvét s a kincstári adó után kivethető maximális százalékot állapítaná meg. És ez bizonyos mértékig s bizonyos esetben helyes és ajánlható volna. Helyes és ajánlható volna:

1. ha az egyházak (presbyteriumok, egyházközségek) elfogadnák, vagy legalább megnyugvással fogadnák;

2. ha az állam is elfogadná, hogy a javaslatban tervezett maximális adón felül az egyház minden szükségletét fedezi és:

3. ha az állam által egyszer elvállalt segélyen kívül eső egyházi adó egyes egyházakban változás alá nem jönne s a szükséglet a tervezett maximumot át nem törné.

Nem akarom kétségbe vonni, hogy az egyházi törvényhozásnak joga van az egyházi adózás rendszerét szabályozni, ezt az 1891/3. évi zsinat által alkotott egyh. törvények 86. §-ának k. pontja a zsinat hatáskörébe tartozónak nyilván fenn is tartotta. Ez tehát törvény. De ezzel a joggal a zsinat óvatosan s a presbyteri kormányzati rendszerre tekintettel éljen. A presbyteri kormányzati rendszert, melyhez képest — közbevetve mondva — a parlamenti rendszer önkormányzati tekintetben csak fictio — nem cserélhetjük fel a parlamenti rendszerrel, legfőleg kibékíthetjük. Nekünk a presbyteriumokra nem csak igazgatási, hanem törvényhozási tekintetben is figyelemmel kell lennünk, annál inkább mert a törvény végrehajtása a presbyteriumokra van bízva, sőt az egyházi törv. 18. §-a az „újabb teher kivetését” plane az egyházközség hatáskörébe

útalta. Nem lehet figyelmen kívül hagynunk, hogy a presbyterium ismerheti legjobban a saját helyi viszonyait, adóviselési képességét, érzi, hallja, tudja az egyháznak vele együttélő tagjai érzelmeit, hajlamát, az igazgatására bízott egyház szükségleteit, tehát legjobban tudja, mi a kivihető, mi a kivihetetlen, mi zavarja fel az egyház békéjét, mi tartja fenn, mi a nélkülözhető, mi a nélkülözhetetlen, a lelkész vezetése alatt a helyileg legalkalmasabb módot a presbyterium választhatja meg.

Tekintsük azt az óvatosságot, a melyet egyházi törvényhozásunk, az adózás ügyében eddig mutatott. 1881/2-ben az egyh. törvényhozó zsinat az egyetemes egyház közös szükségének fedezésére országos, az egyetemes ref. egyház minden tagját kötelező törvénnyel hozta ugyan be a közalapi járulékot s az osztályba sorozás rendszerét, de az osztályok valamelyikébe való besorozást magukra az egyháztagokra bízta, annyira, hogy az, az erkölcsi kötelezettségen kívül csaknem az önkéntesség jellegét viselte magán. „Minden családfő vagyoni és kereseti viszonyához képest *maga választja az osztályt, melybe besoroztatni kíván s a mely szerint fogja járulékát fizetni* . . . Ugy a presbyteriumnak mint az egyházmegyének jogában áll feltűnő aránytalanság esetében a bevallást *megjegyzései kíséretében* az illető egyénnek vagy presbyteriumnak visszaküldeni s azt annak ki-egyenlítésére *felhívni*“ mondja a törvény (222. §.).

És mi történjék, ha a felhívásnak nem enged? A törvény hallgat Pedig a közalapi járulék az alsó osztályokban csak krajcáros s teherről ez osztályokban szó sem lehet. Csak az 1891/3. évi zsinat tette valóban kötelezővé az osztályba sorozást a nyert tapasztalatok után s kötelezte a presbyteriumokat, hogy az egyház tagjait vagyoni képességükhöz arányban álló osztályba sorozzák.* Épen ily óvatosan és kiméletesen intézkednek az 1891/3. évi egyházi törvény 245—247. §§-ai az adózási rendszer változtatása iránt.

Véleményem szerint az egyházi adózás rendezésének, vagy egyenesen az egyházakból, a presbyteriumoktól kell kiindulni, vagy az actiót az egyh. megyéknek és egyh. kerületeknek kell ugyan megindíttatni, a presbyteriumoknak irányt adni, de ekkor is szükséges az ügyet a presbyteriumokkal tárgyalatni s csak a mikor a presbyteriumok álláspontját ismerjük, volna eszélyes az adózási rendszer átalakításának ügyét az egyházi törvényhozás elé vinni. A zsinat, törvényhozásilag minden egyházra és minden egyháztagra kötelező adózási rendszert, ha a presbyteriumokat meg nem hallgatja s ha azok véleményét figyelembe nem veszi, nem hozhat a nélkül, hogy az egyház vitalis érdekeit ne veszélytetné.

Tudom, hogy van olyan vélemény, a mely szerint a presbyteriumok szűk látókörükben alkal-

* Az évi járulék megállapítása osztályba sorozás által történik oly módon, hogy minden családfő azon osztályba soroztatik a presbyterium által, mely az ő vagyoni körülményeinek megfelelő (263. §.).

TÁRCA.

Két nap a debreceni főiskola életében.

— Egykorú naplóból, tekintettel Tóth Sámuel beiktatására is. —

1866 július 15. vasárnap. A tanév a mai napon berekesztetett rendkívülieg. Mintegy ezer tanuló volt felgyűlve a főiskola imatermében; a szövegészet (exegetika) érdemes tanára, Menyhárt János tartá az imát, mely kenetteljes és kálvinszerű, Istenre bízó hangulatánál fogva jó hatást tett a lélekre. Aztán az agg superintendens Balogh Péter intézett szöveget az ifjúsághoz. A haza nagyon ki volt emelve beszédében, ez szép! Két helyen tapsolt is az ifjúság; de fájlalni lehet, hogy az egyház, mint eszmekép nem is említettett, pedig egyház és haza és ennek szabadsága a protestáns kebeltől elválhatlan . . . e két kép együtt lebegett a Bocskai és Bethlennek zászlainál. — A Helytartó tanács megrendelte, zárassék be a tanév 20-ára, hogy a sebesült hadfiaknak adjon a nagy épület is helyet. A rendelő hang ellen megjegyzés vitelik a jegyzőkönyvbe, nekünk jogunk meghatározni, az év meddig nyuljon . . . de azért kész szívvel engedünk. A diákoknak hát és szolgálknak is el kell hordatni holmijokat haza. Holnap oszlik a tanulótság.

E szerint a holnap délutánra jelölt közvizsgálatom sem történhetik meg. Bevégeztem a tanévet Isten se-

gélyével. Ideiglenes tanárként hetenként 6 órán tanítam az egyháztörténelmet 18 harmadéves jogász és 32 másodéves theologusnak. Egy év előtt Edinburgban aggódtam: merjem-e elfogadni ez állást gyenge voltom miatt. Ime, megsegített az Ur. Az egyháztörténelem főbb eseményein átmentem s e tan-ág iránt felgyűlt keblemben a munkakedv és szeretet, csak több előképzettségem lenne, többre haladhatnék.

Ma jelent meg a Sárospataki Füzetek ez évi 5-ik füzetében Uri Jánosról írt rövid tudósításom is. Most már jó a hosszú szünidő, lesz idő dolgoznom. De ezt kell is tennem erősen. Politikailag izgatott az ország. A poroszok Csehországot elfoglalva tartják, a bécsi kormány Budára költözik. Bécs fenyegetve érzi magát. Ausztria megpróbáltatás küszöbén áll. 17 évig szenvedtünk, elnyomva alkotmányunk ma is. Ily időben igazi magyar lelkesülve nincs „vitam et sanguinem“-et kiáltani. Ki mint vet, úgy arat. Mit hoz a jövő ránk? bizonytalan. Annyi áll, hogy bár sok fiaink elhulltak már, vagy megsebesítvük, de tán inkább örül a nemzet. Szomorú állapot, hogy oda szorítottánk, miszerint a lelkesedés lángja ki nem loboghat. De hisz az természetes. Elnyomott nép vagyunk s várjuk, mikor üt a szabadság harangja.

1866 november 6. kedd. A nagy nap, milyen az ember életében csak egyszer történik, elérkezett, s lefutotta fővény óráját. A beiktatási ünnepély ma vala. Két ifju tanár: Tóth Sámuel (a hittané) és én (a történelemé) állítottunk egyszerre be. 9 óra után együtt

matlanok arra, hogy az adózás ügyét, különösen annak rendszerét az egyház érdekeinek megfelelően megoldhassák, hogy egyesek önzése folyton és talán állandóan megakadályozná a reformot, az igazságos, arányos adó behozatalát. De a presbyteri rendszer nekünk alkotmányos alapunk, a mely nélkül futóhomokra építünk és nekünk azt kell figyelembe vennünk, hogy adózási rendszerünknek nemcsak igazságosnak, arányosnak s elviselhetőnek, hanem megnyugtatónak is kell lennie, szükséges, hogy az egyháztagnak megnyugvással fogadják.

Ha az egyh. törvényhozás a javaslatot elfogadná s „minden gyülekezetet, minden egyháztagot egyformán kötelezne“, vajjon végrehajthatná-e ezt a törvényt. Aligha. Mert ha lenne is számos egyház, a mely azért is, mert tagjainak érdekeivel a törvény nagy ellentétben nem lenne, vagy azért, mert az egyházi törvényhozás tekintélye s a törvény engedelmisséget követel, elfogadná és végrehajtaná az általános érvényű adózási törvényt; de tudjuk, a kik ismerjük egyházaink állapotát, az egyháztagnak szegénységét, minden — bármily igazságos új adónem iránt való iszonyát, s nem titkolhatjuk el magunk előtt, hogy lenne számos, talán nagyon számos egyház és egyháztag, a melyek és a kik a végletekig megtagadnák az új adót. A végrehajtásra pedig mindezek ellen az állam segélyét kérni annyi lenne, mint saját testünket tépni. Csak a múlt évben olvashattuk, hogy egyik egyházban,

a vagyon-aránylagos adó behozatalának tárgyalása alkalmával, az ezt ellenző egyháztagnak inzultusokkal illették a lelkészt s a tettelegesség elől alig menekülhetett. Vajjon időszerű volna-e ezeknek az izgalmaknak egyházainkat épen most kitenni s az egyház tagjait tömegesen a hithagyásba zavarni?

A tervezet védői azonban azt mondják, hogy ettől a veszélytől azért nem lehetne félni, mert a javaslat szerint az adó igen mérsékelt lenne s nem haladná felül a jelenleg viselt adóterhet, sőt az adóval jelenleg túlterhelt egyházakban az adó nagy mértékben csökkenne; oly egyházakban pedig, a melyekben az egyházi adó ez idő szerint is elviselhetőnek és mérsékeltnek mutatkozik, nem növekednék. Ez a számítás azonban nem nyugszik biztos alapon, sőt statisztikai adataink sincsenek még arra sem, hogy magunkat tájékozhatnánk. A javaslat készítői alapul vették fel, hogy a javaslat szerint tervezett adókkal nem fedezett egyházi szükségleteket az állam fogja viselni. Erre azonnal reá fogok térni. Tegyük fel, hogy az állam a javaslatnak megfelelő segélyt nyújt. Akkor sem volnánk megvédve az általam említett izgalmaktól és azok következményeitől. Mert ha ugyanazt az egyházi adót szolgáltatnák is az egyháztagnak együtt, a mit eddig fizettek és mérsékeltnek tartottak, de egyes tagjai az egyháznak nem ugyanabban az arányban fizetnék, mint eddig. Egyházunk békéje iránt való aggodalommal mondom, hogy az adózás tervezett

hangoztatók az esküt. Fél tízre az imaterembe menénk fel, egymás mellett az alsó szószéktől balra levő kis padba ülve. Jelen volt az ősz superintendens, a két tanárkar, Révész Imre; a r. katolikusok részéről Kardhordó Ambrus tisztelendő úr; a debreceni két itt lakó képviselő (országgyűlési): Kiss Lajos felhozván az itt mulató angol irót, Patterson-t is, kinek bemutatott és Patai István; jelen Szmrecsányi a táblától, jelen a helyettes debreceni gondnok, több presbyter; a felsőbb tanulósság; a vendégek közt Kain Albert városi főorvos is.

Emelkedett beszédet tartott a püspök, — a ki mindenkép palástba akart kettőnk szerepeltetni, de én határozottan vonogattam magam, s nem is viselém, mert nincs is még — és a ki Meliusról szépen emlékezett meg s így előkészíté az én beszédemet; felment a felső szószékbe előbb Tóth Sámuel tisztársam és három negyed óráig olvasott a „vallástanító hivatásáról“, az új, szabadabb szellemet leheli a beszéd. Akkor az énekkar éneklé: Isten áldd meg a magyart . . . s felmenék én, bár lehető sebesen olvasám. bár több, mint 3-adrészét kihagyám, időkímélés végett, mégis olvasásom 35 percig tartott. Beszédem tárgya volt: „Meliuss Péter hatása“, írásom szerint 28 és fél negyedréti lap. Ujra a püspök szólt s ajánlt a tanárkarnak. Mindketten beszéd végezte után megéljenezettünk. A tanárkar részéről Kallós Lajos igazgató úr s jogtanár fogadott, lelkes és magas becsű beszéddel, melynek vége: „éljen a haza“ volt . . . Az énekkar rákezdé a Szózatot, mindnyájan

felállva hallgatók, 12 órakor lett vége. Tartott majd 3 órát az ünnepély az esketési előzménnyel együtt. A mint új tanárok végeztük beszédünket, az esküdtek és két főiskolai tisztviselő jöttek hozzánk velünk kezét fogni; az elfogadó beszéd előtt meg a püspök és igazgatóval mi fogtunk kezét. Örültem, hogy Révész Imre, meg Kain Albert úr is végig ott valának.

Lejövet a gyűlésteremben a püspök úr indítványozá, hogy a két beszéd lenyomassék s árusíttassék el, a bejövendő összegke vessék meg az alapot Melius emlékoszlopához, melynek méltó helye az emlékkert, a templom s főtanoda közt. Most még jobban örültem, hogy Meliust választám tárgyul.

Délben ebéden a püspöknél valánk. Ő minket, én őt köszöntém fel. Az előbbi 2 éjen az izgatottság miatt nem igen tudtam aludni. Kissé fáradt vagyok, s azért az előadást csak holnap kezdem meg, bár már tulajdonkép tegnap beálltak a leckék. Isten! eddig megsegítél — segélj meg továbbra is! Óh bár levethetném az ó-embert és felöltözhetném állandóan az újat. Még eddig a kezdet elég sikerült, lesz-e tovább áldás munkámon? Éltem egyik legnevezetesebb napján túl vagyok már. Tolatunk elő. Vajjon hány évig, vagy holnapig ad az Úr életet és erőt nekem? Árnyképet hagyhatok-e hátra pályámról? — fényképet ily gyenge alapú ember hátrahagyhatni remélni sem igen merészel.

Balogh Ferenc.

átalakítása előkészület nélkül, országosan egyszerre behozva, ha a legméltányosabb volna is, nem menne békésen; míg előkészítve, habár hosszabb időn át, mindig megragadva az alkalmas időt, egyházankint, előleges megnyugvással sikerülne.

De a mi a javaslat elfogadásának még nagyobb akadálya, az, hogy a javaslatban a tervezők az államra számolnak, a nélkül, hogy az államot meghallgatták volna.

Igaz, hogy az 1848: XX. t.-c.-re hivatkozhatunk, hivatkozunk is 50 év óta, de az is bizonyos, hogy a végrehajtás nem a mi kezünkben van s hogy jogainkat az állam ellen végre nem hajthatjuk s az állam a lehetetlenségre hivatkozik.

Tudjuk, hogy az állam — legalább ez idő szerint — nem úgy számít, mint a javaslat. Az állam csak a lelkészfizetés pótlásához, kiegészítéséhez, a tanítói fizetéshez és ötödéves pótlékhoz s a tanítói nyugdíjhoz járul. A javaslat pedig felteszi, hogy a tervezett maximalis adó által nem fedezett összes egyházi terheinket az állam fedezi. De ha nem fedezi? Akkor az egyházi adókat kell szükségképen tovább fokozni. Tehát az az alap, a melyre a javaslat tervezete fektetve van, hiányozni fog.

Tegyük fel azonban, hogy az állam a tervezet által fedeztetni kívánt összeget, t. i. a tervezett maximalis adó által nem fedezhető kiadásokat, a mint azt országosan megállapítanánk, megadná. Igen de egyes községekben az adó alapjául szolgáló állami adó sokszor nagyon is alá van vetve a változásnak. Az egész állam költség-előirányzatához az előző években fizetett adók közép számmal alapul felvehetők. A nagy számokban bizonyos törvényesség nyilvánul. De egyes községekben az adózási képesség ingadozik. Egy gazdag ember, egy vállalat bukása már nagy mértékben csökkenti egy község adóját. Következésképen az az adó, melyet az állami adó arányában vetnek ki, évről-évre ingadozik s ugyanannak a szükséglet fedezésének más megosztási alapot szolgáltat. Számos egyházban előjöhetne és elő fogna jönni tehát, hogy az a százalékos adó (10—8—5%) a mi a múlt évben fedezte a szükségletet a folyó évben már nem fedezné s fel kellene emelni a 10—8—5%-ot. A javaslatban tehát nem lehetne megtartani a maximumot, sőt szükségképen fenn kellene hagyni a tervezett maximalis adónak az átlépését, mert azt mégsem lehet feltételezni, *hogy minden évben különböző s minden valószínűség szerint évenként emelkedő összegeket állítsunk be az állami költségvetés keretébe a nélkül, hogy az államnak jogot ne adnánk megvizsgálni azokat a költségöbbleteket, a*

melyeket általa azon a címen kívánunk fedeztetni, hogy az a maximalis egyházi adó által nem fedezhető. Azt pedig csak nem akarhatjuk, hogy az egyházak költség-előirányzatát az állam állapítsa meg s törölje az államnak nem tetsző tételeket? Ez nyitná még meg az állam hatalmi s beavatkozási terjeszkedésének, az állam és egyház közt az örökös viszálynak s villongásnak kapuját s tenné tönkre az autonómiát.

Én szeretem a magyar államot s az alkotmányos állam és a haza közt nem is teszek különbséget, de más célja van államnak és más az egyháznak s azt nem akarhatom, hogy ezek a célok összezavartassanak s az állam az egyház ügyeibe odáig beavatkozzék, a meddig különben az állam sem akarhat beavatkozni, ha arra az egyház részéről formált követelés nem kényszerítené, hogy még az egyes egyházak költség-előirányzatának megállapítása is tőle, az államtól függjön.

Sajnos, az egységes, az állami adó után százalékosan meghatározott adó, úgy a mint tervezve van, az állam hozzájárulásával és maximummal, nézetem szerint kivihetetlen.

De ezzel nem azt állítom, hogy az a mag, a mely a javaslatban foglalva van, nem volna termékeny. Csak ne hagyjuk el a történelmi fejlődés útját, ne szakítsunk egyszerre és egészben a múlttal.

Az ev. ref. egyházban az adózás az önkéntes ajánlatokból, szerződéses alapon fejlődött ki, adózási ügyét minden egyház saját viszonyainak megfelelően rendezte, oly módon, hogy minden egyházközség a maga egyházi szükségleteit maga fedezi, presbyteriuma által állapítja meg évenként a költségvetését, annak fedezetéről gondoskodik, az egyházi vagyon jövedelmeiből nem fedezhető kiadásoknak megfelelő összeget az egyház tagjaira adó alakjában kivetí, a kivetett adót beszedi, róla elszámol s ebbe a felsőbb egyházi hatóságok a felügyeleti hatáskörön kívül, csak panasz, illetőleg felebbezés folytán avatkoznak be. Bizony, nincs ebben az adózásban semmi rendszer, nem felel meg a pénzügy-tudomány alapelveinek, de történelmi fejlődés eredménye s tudjuk, hogy a történelmi fejlődés eredményeit egyszerűen eltörölni s helyébe elméleti alapon nyugvó szabályokat helyezni nem egyéb, mint — forradalom.

Véleményem szerint — és ebben egyetértek a tervezettel — arra kell törekednünk, hogy a termény- és szolgálmány-adót az egyházak, illetőleg az egyháztagok pénz-értékre átalakítsák, megváltás; ez az adónem nem megfelelő, értékben évenként változó, méltánytalan s tarthatatlan

A termény- és szolgálmány-adót pénzértékre átváltoztatni minden aggodalom nélkül lehető volna. Nincs vele adóemelést összekötve, maguk az egyházak gyakran kezdeményezik s a terményt s szolgálatokat megváltatják. Törvényhozásilag is ki volna mondható, de kezdeményezhetnék a kerületek is. Megérett a kérdés, érzik az egyháztagok, a presbyteriumok is. És ez volna az adózási rendszer megváltoztatásában az *első lépés*.

A terményfizetéseket már eddig is sok helyen ideiglenes egyezséggel átalakították. Ezek a szerződések rendszerint 5 vagy 10 évre szólanak. Ha az egyházkerületek s az egyházmegyék felszólítanak az egyházakat, hogy termény- és szolgálmánytartozásaikat pénzértékre alakítsák át s az egyezséget kísértsék meg, s ha ebben az egyezés létrehozásában a lelkészeket az espek és egyházmegyei kiküldöttek elősegítenék, meg vagyok győződve, hogy számos egyház lenne, a melyekben az egyezés vagy határozott időre, vagy véglegesen megköthető lenne. Egyházmegyénként nyilván kellene tartani azokat az egyházakat, a melyekben a fizetés-átalakítás meg nem történt s időről-időre meg kellene kísérteni az egyezséget míg sikerülne, vagy míg az egyházi törvényhozás véglegesen intézkednék.

Az is helyes törekvés, hogy egymás terhén könnyítsünk, hogy az egyháztagok vagyonságukhoz arányban, akár az állami adóhoz arányosított, de a magasabb adóknál csökkenő százalékban, akár a mit még helyesebbnek talállok, osztályba sorozás által arányosítva járuljanak az egyház terheihez.

Ennek a tervzetnek keresztül vezetése tekintetéből célszerűnek látnám, ha az egyházkerületek az adózás aránylagos kivetésére irányadóul szolgáló munkálatot adnának a gyülekezetek kezébe s a presbyteriumokat és egyházközségeket határozat hozatalára hívnák fel. *És ez lenne a második lépés*.

Az adórendszer átalakításának, adózásunk rendezésének ezt a módját, ha nem is egyszerre de fokonsként kivihetőnek tartom. Ez a mód, erőszakolás nélkül vezetve, de folyton érlelve, rázkódásokat nem okozna s ott a hol adó emeléssel nem lenne összekötve, nagyobb akadály nélkül s nem is hosszú idő múlva keresztül volna vihető.

Ehhez a munkához szükséges lenne beszerezni minden egyházból az ott szokásos adózás megismeréséhez szükséges kimutatásokat. Ezekből a kimutatásokból meg kellene állapítani, hogy melyek azok az egyházak, a melyekben a vagyonhoz arányosított adófizetés valamely módja már eddig is gyakorlatban van s a melyekben a vagyonaránylagos adózás által a vagyon-

talánokon annyira könnyítve van, hogy a teherviselés nem tekinthető súlyosnak s e miatt panaszok nem merülnek fel. Ezeket az egyházakat nem kellene zavarni. Azokat az egyházközségeket, a melyekben az adó aránytalanul a vagyontalanokat terheli, fel kellene hívni, hogy az adó arányosabb felosztása iránt intézkedjenek. Időről-időre meg kellene kísérteni a vagyonaránylagos adó behozatalát, a míg sikerül.

És csak ez után a tárgyalások és kísérletek után, ismerve már azoknak az eredményét, jöhetne a törvényhozás, oly intézkedéssel, mely a vagyonaránylagos adózást elvileg kimondaná az adó rendszerét megállapítaná, de bizonyos mértékig fenhagyná az egyházaknak — a presbyteriumoknak — azt a jogot, hogy sajátos viszonyaiknak megfelelő, a vagyonaránylagos adózás elvét meg nem hiúsító rendelkezést tehessenek, az egyházmegyék és egyházkerületek jóváhagyásával, a mennyiben ez a helyileg megfelelő rendelkezés az egyháztagok megnyugvásával találkozónék s az egyházban a békesség fentartására alkalmasnak mutatkoznék.

Ezzel az egységes és egyenlő adózást természetesen nem érzük el, de úgy vélem, hogy ez nem határozó, lényeges csak az a követelmény, hogy az adó mérsékelt legyen, az egyház tagjai ne legyenek túlterhelve, hogy a szegények terhén a vagyonosak nagyobb arányú hozzájárulásával segítsenek s hogy az adó az egyházat képviselő presbyteriumok által állapíttassék meg s megnyugvással fogadtassék, a szükségletek pedig fedezve legyenek.

Az alatt pedig, míg mindez megtörténhetnék, a konvent a kormánnyal érintkezésbe lépne, felvilágosítaná, hogy vannak egyházaink, a melyekben az állami egyenes adóval felérő, sőt azt meghaladó egyházi adót kell az egyháztagoknak viselni, a mi állami szempontból is aggályra adhat okot, sürgetné, hogy a túlterhelt egyházak kisegítésére, az egyházkerületek rendelkezésére, bizonyos állami segélyt bocsásson, melynek mennyiségét az által lehetne meghatározni, ha azoknak az egyházaknak a szükségletét, a melyekben az egyházi adó az állami adónak bizonyos százalékát meghaladja, kimutatnánk, vagy pedig az egyházi adóval túlterhelt egyházakban az iskola fentartására adná meg az állam az egyház részére a megfelelő segélyt, a mi az államnak épen nem volna több teher, mint: ha az egyházi adóval túlterhelt egyházak feladnák az iskoláik fentartását s az államnak kellene az iskolák fentartásáról gondoskodni.

De mi lesz addig lelkészeinkből míg mind-ezek az intézkedések keresztülvihetők lesznek, kérdezheti bárki jogos aggodalommal. Egyelőre

kisegít az 1898: XIV. t.-c. s ott a hol nagyobb a szükség, a közalap is. Jövőben pedig remény-ségem az egyházfentartási alap sikerébe vetem. Ezt a tervet, „egyházfentartási alapot“ létesíteni, egészséges gondolatnak tartom, mely állandó fejlődésre, tehát egyszer megalkotva, az időnkint szaporodó szükségletek fokoztatva való fedezésére is alkalmas leend. Mielőbb minden egyházban meg kellene indítani a mozgalmat az alap gyarapítására. Nem kell hozzá törvényhozási actus sem. Minden egyház maga elhatározhatja, kezdeményezheti, a gyűjtés eszközeit, módját, kezelését, gyümölcsötetését megállapíthatja s az alap — buzgalom és tevékenység mellett — időről-időre növekedni fog.

Egyházi adózásunk rendezésének az itt felületesen vázolt módja lassú. Azonban — ismétlem — ezt a kérdést nem lehet máról holnapra megoldani. El kell reá készülnünk, hogy évek folynak le, egy egész nemzedék kora kell hozzá, míg akármily módon célhoz jutunk. A ki azt véli, hogy e kérdés elintézésére, adózási rendszerünk átalakítására, egységes, vagyonaránylagos adó behozatalára elégséges néhány §-t egyházi törvénykönyvünkbe beiktatni, az téved. Sok munkát, sok küzdelmet, különösen időt követel minden reform. A magvetés és az aratás nem történhetik egy és ugyanabban az időben. Meg kell várnunk az időt, a mely az érlelésre föltétlenül szükséges s a közben művelnünk a földet. Engem is izgat a javítás vágyának türelmetlensége, de tudom, hogy a türelmetlenség, még ha a legjobbat akarja is, ront.

* * *

Összegezzünk:

Fokozzuk a protestáns szellemű nevelést; alkossunk ev. ref. nőnevelő intézeteket s első sorban is tanítónőképző intézeteket;

szaporítsuk a lelkészi állásokat, emeljük a lelkészek fizetését. Fokozzuk a lelkészképzést, neveljük és alkalmazzunk missiói lelkészeket;

szaporítsuk a szeretet intézményeit és munkáit, gondoskodjunk az elhagyott és árvagyermekről, támogassuk ez intézményeket egyesületek által, küzdjünk az alkoholizmus ellen a mértékletesség mellett;

alkossunk egyházfentartási alapot, használjuk fel az egyház tagjainak önkéntes adakozási hajlamát és irányozzuk azt s kezdjük meg a munkát egyházi adózásunk rendezése ügyében, a presbyteriumokban.

És jövőnk nem lehet kétes!

Ritoók Zsigmond.

KÖZÉLETÜNK.

Az egyházi fegyelemről.

(Felolvastatott a „Tiszavidéki lelkészi kör“ 1899 május 8-án, Istvándiban tartott értekezletén.)

Tisztelt értekezlet! Az egyházi fegyelemről óhajtok elmondani egyet-mást. Erről a nagyfontosságú témáról, a mely a közelebbi időkben hova-tovább mindig intenzívebben foglalkoztatja egyházunk gondolkozni szerető és sebeinket orvosolni óhajtó férfiainkat. Különösen mióta tiszántúli egyházi értekezleteink gyakrabban össze-összehozzák kerületünk intelligens lelkészi és világi elemét s ez értekezleteken az eszmetársulás folytán is, de meg az általánosan érzett s tapasztalt beteges állapotok sajnálatos voltának előtérbe tolokodása is, úgy szólván önként fölszínre hozta s állandóan szőnyegen tartja az egyházi fegyelem életbe vágó nagy kérdésének mikénti megoldását.

Ha visszaemlékezünk, tudni fogjuk, hogy az 1897-ik év szept. hó 21. napján Szatmáron tartott kerületi nagy értekezletünkön *Gergely Károly* nagybányai érdemes lelkésztársunk tartott egy alapjában épp oly magvas, mint hangjánál, színezeténél fogva vajmi kellemesen ható felolvasást a belmissióról, vagyis inkább a cura pastoralisról. Értekezése folyamán szükségesnek deklarálván az egyházi fegyelem bizonyos mérvű alkalmazását, többek közt azt mondá: „indítványozom, hogy valamely korszerű, lehetőleg szelid, de mégis hatásos egyházi fegyelem létrehozása felől igyekezzék (az értekezlet) javaslatot tenni.“ Ettől kezdve lett különösebben adoptálva az eszme, a tárgy s széleskörű érdeklődést keltve foglalkoztak ezzel egyházi lapjaink, részleges és kerületi értekezleteink, nemcsak itt Tiszántúl, de p. o. a Duna-mellékén is.

És méltán. Mert én részemről alig-alig tudok hirtelenében oly kérdést találni, a melynek szerencsés megoldása magyar reformált egyházunkra nézve üdvösebb volna ennél. Égető, mindenesetre égető kérdés nálunk az anyagi kérdés megoldása is; mert én tisztán tudom, hogy a legszerényebb alkotás is csak úgy álhat fönt, ha oszlopai erőteljesek; azonhan azt is tudom, hogy a legpompásabban épült, gránit oszlopokon nyugvó palotában is csak pokol az élet, ha az elvetemültség, az immoralitás, a feslett szabadoság örlő szúja hatalmas-kodik ott a tagokban.

S éppen egy par excellence magas kultur missióval, a Krisztus szerinti tökéletesedés fönséges hivatásával megbízott testület, az egyház életében, hogy ne volna első rangú kérdés, kitalálni útját-módját annak, miként lehetne lehetőleg a minimumra redukálni a beteges, az elerőtlenedett, a vést, a romlást, pusztulást okozó tagok számát s általában képesebbé tenni az egyházegyetemet arra, hogy az istenországi üdvös célokat megvalósítsa?

Különösebben annak az egyháznak, a melynek földiekben szegénysége szinte közmondásos, hogy ne volna életbevágó nagy kérdése az: miként erősíthetné meg hova-tovább jobban erkölcsi posztíóját a népek s a különböző vallások világ-versenyében? miként emelkedhetné ki, ha már világszerinti előnyökkel nem bír, tiszta hamisítatlan vallás-erkölcsi, nemesen conserváló erejével a köznapiság hullám verései közül?

Igenis, én részemről helyén valónak, az existentialis lét elengedhetetlen követelményének tartom, hogy az egyházfegyelem kérdésével foglalkozzunk s azt hiszem, mindazok, a kik e kérdés iránti komoly érdeklődésüket eddigelé kimutatták, szint így gondolkoznak.

Már most én fölvetem azt a kérdést: *vajon van-e annak valami különösebb oka, hogy éppen ez idő szerint mind nagyobb érdeklődés nyilvánul az egyházi fegyelem rendszeressé tétele iránt, s ha van: mi lehet az a különösebb ok?*

A mi a fölvetett kérdést illeti: minden habozás nélkül kimondom, hogy igenis ha volt valaha, ma különösebb okunk van arra, hogy tovább ne nézzük tétlen kezekkel az időnek egyházunk fölötti tova rohanását, hanem tegyük az eke szarvára a kezünket s szántunk új ugarat, azon a téren, mely — valljuk meg — bizony nem kevésbé elparlagiasodott s gyomokkal és dudvakkal ugyan-ugyan betelepített.

Nem akarok messze multa visszamenni, hogy pragmatice, oknyomozólag mutassam ki: hogyan s miként jutott egyházunk belelete mai állapotára. De talán nem is okvetlen szükséges a régibb idők mohosult sirhalmái között kutatnunk, hogy föltaláljuk a mai állapotra jutásunk fő-főokát. Hiszen általában tudva van, hogy a korábbi időkben, midőn egyházunk egyeteme az elnyomatás súlyos bilincseit hordozta, a tagokban az egyház testéhez forrás sokkal erősebb s viszont a tagoknak egymáshoz vonzódása bensőségteljesebb volt s kívülre, a honnan a legtöbbször csak romlást, keservet várhatott egyházunk, inkább kívánt hatni puritán erkölcesinek imponáló nyilvánulásával. Az egyházi téren lazulás, az egyház testéhez való szorosabb tartozás érzetének hidegülése, a tagok egymás iránti melegebb, testvériesebb ragaszkodásának közönynyé válása — ha nem eszadom — a polgári élet mezején szárnyra kelt szabadabb szellem fuvallatával kezd hova-tovább általánosabbá válni.

A forradalmi kitörések, a politikai szabadságharcok — egyébként bármily nemes célzatúak legyenek is azok — a közerkölcsiségre nézve nem azok a melegágyak, a melyektől föltétlenül csak nemes plánták kerülnek ki. Nemzetünk s ennek összességében egyházunk tagjainak magasabb színvonalú közerkölcsisége érzékeny csorbát szenvedett a hazánkat politikailag újjászülő szabadságharc folyama alatt. A rá következő reakció idején aztán ismét föléledt egyházunk tagjaiban az oly annyira szükséges összetartás érzése; de másfelől a jogot és igazságot és minden faji szeretetet nélkülöző idegen hatalommal szemben a fufang száz és ezer nemeivel igyekező hazánk polgárai kijátszani, s megkerülni az uralkodó rendszert, — épen egyházunk tagjait is nem egyszer csábították erkölcsileg meg nem engedhető tettekre.

Az alkotmányos élet helyreállása aztán fölbontván zsbibbasztó nyúgeiból a kezeket és lábakat: immár úgyszólván szemünk előtt ütögette a réseket azon a gypün, a melyen belől a tiszta vallásos és erkölcsi életnek szabályosságát és fegyelmélettséget követelő mezeje terül el.

Tudjuk, hogy a politikai világ fegyverei épen nem lelkiek, hanem ugyanam testiek. S mikor a mi kiválóan szentírásos nyugvó egyházunk tanításai folyton arra sarkalták és sarkalják híveinket, hogy minden rosznak, minden gonosznak, minden ellenségnek a leküzdésére ne testi, hanem lelki fegyvereket használjanak, mert „a mi harcunknak fegyverei nem testiek, hanem az Isten által hatalmasok az erősített helyek lerontására“ (II. Kor. 10, 4), mikor a mi bibliikus szent vallásunk arra tanította és tanítja egyházunk tagjait, hogy „az élet sötétségének vezérei ellen öltözzük fel az Istennek minden fegyverét, hogy ellenállhassunk a veszedelmes időben“ — s ezzel szemben azt kell vala látniok híveinknek, hogy a politikai világ harcossai jóformán mit sem adnak a lelki fegyve-

rekre, hanem ugyanam testi fegyverekkel igyekeznek leküzdni ellenfeleiket . . . hát akkor mit volt mit teniök? Még csak gondolkozóba sem igen estek, hanem „belső emberöket“ (melyet egyházunk szent tanításai ébresztének föl bennök) elaltatva, egyenesen rabul adák magukat ama törvényeknek, melyek testökben fészkelének. Röviden: *a politikai világban látott, észlelt, tapasztalt corruptió corrupálta népünket, corrupálta egyházunk tagjait nem kis mértékben.*

Aztán a sajtó, ez a világhatalommá fejlődött organum, a gondolatoknak eme szárnyas hirtelöje, különösen az úgynevezett pornografikus sajtó, borzasztó pusztitást vitt véghez népünk, egyházunk tagjainak gondolat- és érzületvilágában.

Emlékszünk rá, hogy tudósan képzett embereink egy-egy fölkapott, divatos iránynak hódolva, hadat üzentek vallásos hitünk nem egy féltve ápolt igazának s nem gondolva meg azt, hogy „opinionem hominum delendat esse dies“ (az emberi vélekedések reggel születnek, estve meghalnak), ellenben az, a minek lerombolására balga föl vállalkoznak, rendíthetetlen sziklatalajon nyugszik, s nem törődve azzal, hogy a dolgok mélyére hatni nem bíró világ kebelében lerombolhatják igenis az ösök által kegyeletes kezekkel fölépített oltárokat, de azok helyébe új, maradandó s örök becsesel bírókat építeni soha nem fognak: derüre-borúra, urbi et orbi kürtölték, hiresztelték, hogy: „az eddigi vallásos meggyözöds nem egyéb avas előítéletnél, el vele! Emancipálni kell a lelkeket, föl kell őket szabadítani a *betű pápa* uralma alól! Vivat, floreat, crescat a szabad gondolkodás!“ stb.

Népünk, egyházunk tagjai, műveltek és kevésbé műveltek (a sajtó hová el nem hat?!), ismét még csak gondolkozóba sem estek, hanem úszni akarván az árral (hjah! melyik nő nem vette föl annak idejében az útálatos krinólint? Így van ez a divatos eszmékkel is!), tehát nem akarván ár ellen úszni, csakhogy obscurusoknak ne láttassanak, hátat fordítottak szent vallásunk boldogító igazainak s habzsolták a tiszta keresztyéni hitet s erős meggyözödsélt eltipró, kiirtó, elcsenevésztó szabad gondolkodás lovagjainak addig a meddig mámorosító eszméit, gondolatait s frivol élelt. Innen már csak egy lépés volt a *szabad szerelem* mákonnyal himezett búbajos (!?) mezejére. S a durva naturalismussal saturált pornografikus sajtó embereinek volt (s tegyük hozzá: folyvást van) rá gondjuk, hogy ez a lépés minél hamarább megtéssék.

Én lelkem megingathatlan meggyözödséével hiszem és vallom, s úgy gondolom, a t. értekezlet minden egyes tagja azonképen, hogy: „az evangyéliom Istennek hatalma minden hívőnek üdvösségére“. Igen ám: „minden hívőnek“. De mikor egyszer az evangyéliom iránti hitel úgy meg van ingatva, mikor egyszer az üdvözítö hit úgy le van tiporva, mint a hogy azt a *tiszta, józan ész* (!?) lovagjai megcselekedték, hát akkor bizony az evangyéliom is csak elásott kincs marad a rabul ejtett szerencsétlenekre nézve. És ha az evangyéliom hatalmas örizö erejétől meg van fosztva valaki, ne mondja nekem senki, hogy az többé szentnek tartson valamit az életben. A hit napjának elhomályosultával bizony az erkölces-telenség éjszakája borúl mindenkire, szegényre, gazdagra, magasan képzett és képzetlen halandóra egyaránt.

Lerombolva a hit várát vajmi sokakban: az újabb-kori nagy bölcesek azzal a boldogító tudattal ajándékozták meg a nekik hódolö képmásaikat, hogy: voltaképen az *ember* szó nem is reális valamit jelent; mert az csupán csak pusztá *fogalom*, a mennyiben *ember* nem is létezik; hanem létezik igenis az *állat*; „a te ösöd, édes

képmásom, — hirdetik ezek a jó urak — a majmok dicső családjában látta meg a napvilágot s te onnan fejlődött e mostani állapotodra.

Ime tehát az *ember* nem = *homo*, hanem *állat* = *bestia*. Dicső egy rekompensáció ez a tudat a lerombolt keresztyén hitért. Már ennek a birtokában csak el is fog jutni a hős gorilla utód a boldogság paradicsomába!! Eljut-e! A hid odáig így épül tovább: „állattól származtál, annál fogva van tested, izmokból és rostokból egybealkotott tested; de obscurus tanítás, mintha lelked is volna; nincs. Mind az, a mit a lélekről valaha halottál: a papok agyréme és semmi más. Tested van csak. És annak vannak vágyai. A vágyak kielégítésre törekedsz; ha ki nem elégíted őket: keseregsz, búslakodol, tehát nem vagy boldog; ha kielégítetted; gyönyört érzel, tehát boldog vagy. Mit tartózkodol hát? Elégítetted ki vágyaidat, s boldog leszel. Az állat onnan veszi kielégítését, a hol találja. Félre a szeméremmel, a mely gyilkol, öldös a helyt, hogy örömet okozna; szerezd meg a gyönyört ott és úgy, a hol és a hogy tudod s boldog leszel!” Ime a szabadszerelem, az erkölcsi végső decadentia. S ma már ennek az apostolai kedvesek. Csoda-e aztán, ha a családi élet mindinkább veszteti azt a kedves, üdítő zománcát, a mihez fogható szépség nincs a kerek földön! Csoda-e, ha paráznalkodások, törvénytelen együttélések, házasságtörések már föl sem tűnnek, egészen megszokott dolgok?!

Röviden szólva: a század végének az a *hóbortos irány*, mely mindenben a szabadosságot tartja egyedül éltető elemnek, az egyéni felelősségnek amaz exclusivitásra terelése, hogy „én vagyok én s aztán kinek mi gondja rá, mit cselekszem?” a felelősség *érzetének* egy felsőbb, rajtuk kívül álló hatalommal szemben *kiirtása*, az emberi nemesebb társas életnek állati ösztönszerűtől életté depraválása s ennek az életnek hova-tovább mindig megdöbbentőbben nyilvánulása a magán, a családi, a társadalmi, a testületi, az egyesületi legmagasabban az állami és egyházi életben is: ez különösebb oka annak, hogy ez időszerint folyvást nagyobb érdeklődés mutatkozik az egyházi fegyelem rendszeressé tétele iránt.

De miért éppen az egyházfegyelem iránt? Azért, mert a köztörvényeknek nincs oly lelkiismerete, mely megmozdulna akkor is, a midőn eminenter az egyházi élet (valóképpen pedig mégis csak az egész közélet) érdekei vagynak sértve. A köztörvények büntetik az ő scalájuk szerint elő irt bűnöket; de aztán a közlekiismeret ébresztgetésére, ha kell gyógyítására nem is gondolnak. Frappáns példája ennek a polgári házasság s ezzel egybefüggő ténykedéseket legalizáló állami törvény életbeléptetése.

A mi egyházunk alapelvei úgy szólván önként, magokból folyólag követelik az általános kötelező polgári házasságot. Alapjában véve, nincs is abban semmi veszélyes, nem is lehet oly országban, melyben a viszonyok — felekezeti viszonyokat értek — teljesen consolidáltak, nem úgy mint mi nálunk.

De mikor nálunk erről mindinkább szó esett, még azok kebelében is, a kik elvileg a priori barátai voltak a polgári házasságnak, aggodalmak keletkeztek: mi lesz a szegény egyházunkból? Hiszen a reversálisok legalizálása (a minél ostobábbat a nem szerinti megkülönböztetés mellőzésével nem tehettek volna), a felekezet nélkülség decretálása kész sirásója lesz a mi egyházunknak! Így aggódtak sokan. És aggodalmuk — valljuk meg — mindinkább alaposabbnak bizonyul. Nos éppen itt az innen fenyegető veszélyt tekintve, ugyan mit szá-

mithatunk mi, mit számíthat egyházunk a köztörvények védelmére, támogatására? Éppen semmit. Sőt éppen a köztörvények szolgáltának ki bennünket ellenségeinknek, a nélkül, hogy ezeknek az államtörvény ellen folytatott szakadatlan szennyes izgatásaiért, avagy csak egy hajuk szála is meggömbölné (Próbálna a kálvinista pap azt tenni, a mit a debreceni pópista káplán merészkedett megeselekedni ama híres röpiratával, melyre a nagyváradi püspök adta meg az „*exprimatur*“-t: lenne neki; mivelhogy nem állana háta mögött egy Schlauch excomp. Nekünk presbyterialiter sem lehet kérésünk, szólnunk még egy járási szolgabírósnak előtt és a nélkül, hogy megaláztatásunkra minden hatalmukat latba vetni ne igyekeznének). Itt már csakugyan a *közlekiismeret* erős feltámasztására van szükségünk, a mit az egyházfegyelem hathatós gyakorlásával vélnek jobbaink elérhetőnek. Hiszen éppen az egyház politikai törvényjavaslatok tárgyalásai közben unos-untalan azt hallottuk, hogy „ha veszély fenyegeti egyházunkat erről az oldalról, a lelkipásztorok fokozott erővel tegyenek meg mindent a vész elhárítására, szóval legyenek igazi lelkipásztorok.* De erről később részletesebben.

Száz szó mint egy: az egyházi fegyelem gyakorlására ma különösebb ok által bennünket, mint bármikor is. Erre az okra a fentiekben bätorkodtam rámutatni. (Rámutathattam volna még a katonai institutiók köz-erkölcsiség szempontjából káros voltára, nem különben a coelibatusra, mely míg egyfelől a legembertelenebb, másfelől határtalan tét nyit a demoralisációra. De akkor nagyon is visszaélt volna az értekezlet türelmével). A mindjárt mondandókban feleljünk meg röviden arra a kérdésre:

Van-e valaminemű jogos létalapja az egyházi fegyelemnek?

Ha holmi viszketeges elméjűekkel vegyes társaságban s nem itt lelkész-értekezletünk körében kellene felelnem e kérdésre, megvallom szinte habozva adnám meg a feleletet, hogy *igenis van*. Habozva, mert — fájdalom! — az az alap, a melyen mi egyházfegyelmi jogunkat fölépítjük igen-igen széles körben vajmi nevetésnek tartatik csupán azért, mert nincs ellátva szentesítési záradékkal, vagy belügyminiszteri jóváhagyással. S ezeknek az uraknak semmi sem imponál már, ha csak a souverain állami pecsét nincs útve alája. Én pedig feljebb helyezem mindenféle emberi alkotásnál azt az alapot, melyre fegyelmi jogosultságunkat bázisozzuk, semhogy hajlandóságot éreznék magamban bárkinek is alkalmat nyújtani annak kicsinylésére, avagy epen böcsmerlésére.

Igenis: a mi fegyelmi eljárásunknak meg van a maga jogos lét alapja a mi szent könyvünkben a *Bibliában* és pedig egyenesen Urunk, a Jézus Krisztus utasításában. A Máté evangyelioma XVIII-ik részében szól Urunk idevonatkozólag egész világosan: „Ha — úgymond — vétkezik a te atyádfia, menj el és dorgáld meg ötöt csak te közötted és ő között; hogyha szódat fogadja, megnyerted a te atyádfiát. Ha pedig szódat nem fogadja, végy melléd még egy vagy két embert, hogy két vagy három bizonyágnak szájából az egész dolog bizonyosabb legyen. Hogyha azoknak sem fogadja a szavakat, mondd meg a gyülekezetnek; hogyha a gyülekezetnek sem fogadja a szavát, legyen te előtted olyan, mint valamely pogány vagy fukar.” (Máté XVIII. 15—17.). Ime ezt tartom én elvitázhatlan jogos alapjául az egyházi fegyelem gyakorlásának. A mi idevonat-

* A világi elem köteletség teljesítéséről szó sem volt.

kozólag az új szövetségben még található: az már — úgy szólván — részletezése Urunk emez útasításának. Így Pál apostol — a kinek mint annyi gyülekezet alapítójának, szervezőjének bőven alkalma nyílt már a fegyelmi esetekkel való foglalkozásra — Kolossé III. 16. versében ezt adja útasításul: „tanítsátok és intsétek egymást ti magatok közt,” I. Thessalonika V. 14. versében azt írja: „Kérünk titeket ahi! intsétek azokat, a kik rendetlenül járnak” de II. Thes. III. 14. 15-ben hozzáteszi: „ha valaki nem enged a mi levelünk által való beszédünknek, azt megjegygezzétek és *azzal ne társalogjatok, hogy megszégyenüljön*; de ne tartsátok mint ellenségeket, hanem *intsétek* mint atyátokfiát.” Az intést sürgeti a zsidókhöz írt levél III. 13. versében, az alázatosságnak lelkével való *építést* Gal. VI. 1. versében. Legmesszebb megy I. Kor. V. r. 9—13. verseiben, a hol nyilván megmondja, hogy a paráznákkal, fősvényekkel, bálványimádókkal, részegesekkel, ragadozókkal — hamár a társalgást el nem kerülhetik is — „mert ilyen módon a világból ki kellene menniök,” legalább ne egyenek. Sőt egyesek azt is meghagyja: „*vessétek ki a gonosz embert közületek.*”

F. Varga Lajos.

(Folyt. köv.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Egyházi beszédek. Irta **F. Varga Lajos**, reform. lelkész. *I. kötet. Szerző tulajdona. Ara: 3 korona.* Kapható: *szerzőnél Majtison és Lóvy Miksa könyvkereskedésében Szatmáron.*

Egyháztársadalmi életünk, lelkészi karunk egyik kiváló ifjabb tagjának műve fekszik előttünk. Előszere-tettel nyúltunk e könyvhöz, rokonszenves érdeklődéssel olvastuk azt át, s most, mikor tollat ragadunk, hogy ismertessük is, nem tagadjuk, hogy előszere-tet, s a szerző és műve iránti érdeklődés vezeti gondolatainkat. De azt hisszük, hogy ismertetésünk azért így is lehet egészen tárgyilagos, mert az a két érzelem nem fakad okvetetlenül az elfogultság forrásából. Sem ethikai, sem lélektani alapon nem egy a rokonszenves s a szerető érdeklődés a személy s annak minden dolgai, művei iránti vak elfogultsággal.

Csinos kiállításban, 179 lapon 23 egyházi beszédet s függelékben 1 beköszönő, 2 temetési, 1 esketési, 1 kereszteleési, összesen tehát 28 munkát foglal magában e kötet.

A 23 egyházi beszéd között 1 újévi, 1 téli, 1 tavaszi, 1 nyári, 1 őszi, 1 bűnbánati, 1 virágvasárnap előtti, 1 húsvéti, 1 húsvét utáni, 1 áldozói, 1 áldozó utáni, 1 pünkösti, 1 pünköst utáni, 2 közönséges, 1 konfirmációi, 2 úrvacsorai, 1 reformációi, 1 adventi, 2 karácsonyi és 1 ó-évi egyházi beszédet találunk.

Feltűnik előttem, hogy mikor e kimutatás szerint szerző átmege az egész egyházi éven, illetőleg annak úgy ünnepi mint ünnepnélküli felére ad nekünk, és pedig az utóbbi felre is több egyházi beszédet: miért nem vett már be ezen kötetébe virágvasárnapi és nagy-pénteki prédikációt is? Mert azt egyáltalában nem tudom elgondolni, hogy egy olyan hű és lelkiismeretes lelkész, a minőnek én Vargát ismerem, ki bizonyára prédikatori címét és munkáját tartja legszebb címének és legmagas-tosabb munkájának: ezen ünnepi alkalmakra is ne írt volna saját maga lelkéből szakadt egyházi beszédeket. És ha nem írt addig, — a mit, ismételve mondom, nem tudok elgondolni, — írnia kellett volna ezen kötet

számára. Egy olyan költői léleknél, a milyen a szerző, az ilyen, nem épen alkalomszerűleg írott egyházi beszéd-ben sem érzett volna meg a lúmpa-szag. Köteténe-tartalma pedig mindenesetre teljesebb, hogy úgy mondj- jam: kerekdedebb lett volna.

Szerző nyelvezete mindenütt világos, szép és lendületes, sokszor költőileg emelkedett; beszédein tiszta keresztyén világ- és életnézlet vonul át; könyvé-nek minden egyes beszédét christocentrikus irány jel- lemzi. Csak egy kifejezést találtam az egész műben, a melyben némi póriasságot fedeztem föl. Sajnálom, hogy erre sem tudok itt rámutatni, mert elfelejtettem kijegyezni, s most már ninesen idöm utána nézni. A függelékben levő, Kiss Lajos esaholci lelkész fölött tartott halotti egyházi beszéd pedig olyan sötét, pessimistikus képet rajzol, a vigasztalásnak minden sugara nélkül, a lelkészi pályán reánk váró sorsról, a minő egy lelkész szájába épen nem való. Senki, a ki ezt a beszédet hallotta, jó lélekkel a mi pályánkra gyermekét el nem szánhatja. Erre pedig nekünk, kik azt hirdetjük, hogy gyönyörűsége a Krisztus igája, öntudatosan töre- kednünk nem szabad, nem illik.

Mesternek mondhatom a szerzőt a dispositiók szerkesztésében. Hogy ebből pár példát idézzek, rá-mutatok mindjárt az I. sz. alatti beszédre. Ésaiás 42. 9 alapján („A régi dolgok imé eljöttek és új dolgokat én jövendőlkök. minekelőtte meglemnének, megmondom nektek”), újévi egyházi beszédét így disponálja: „Ne várjátok én tölem, hogy beie nyulva merész kezekkel a sors, a jövő méhébe, föltárjam előttetek annak titkait. Van azonban előttünk egy nyitott könyv, a multnak könyve, melyből jövendőnkre nézve kiolvashatjuk, hogy *1. öröm és bánat, 2. erény és bűn, 3. jutalom és büntetés* ez ében sem maradhatnak el.” Krisztus val-lásának elvein alapuló, hittől ragyogó, reménységre gyújtó, kerekdedségében átvitt, szépen tagolt dispositió ez, melynek az abszolút szövegszerűség fényes értéket is ad, s mely ezen tulajdonainál fogva követendő min-tául állhat mindnyájunk előtt. Szép dispositió ez is János VI. 68. alapján (Uram, kihez mennénk? örök életnek beszéde vagyon nálad): *kihez menjünk 1. ha a világ bántalma sért, 2. ha az önvád fegyvere sujt, 3. ha a halál készül legyőzni*, — mindenik rész második felében, mintegy refrain gyanánt, ez fejteget-tetvén: *örök életnek beszéde vagyon te nálad*. Röviden még csak annyit, hogy szövegszerűbb beszédet gondolni sem lehet, mint a milyen a XX. sz. alatti adventi tanítás.

Ámde szerző igen sok esetben, épen ebben, be-szédeinek szövegszerű megalkotásában nem eléggé erős. Kétféleképen járhatunk el egyházi beszédeink tervezé-sénél: vagy úgy, hogy megtalálván a szöveget, ebből alkotjuk meg dispositiónkat, vagy úgy, hogy ezt készít-vén meg előbb, ehhez keresünk aztán szöveget. Hogy a két módszer közül melyik a jobb, a biblia méltóságának megfelelőbb: azt itt fejtegetnem merőben fölösleges volna. Nem akarom, távolról sem akarom rá fogni a szerzőre, hogy ő az utóbbi irányt követné, de több beszédéből bátran lehet erre következtetni. Téli egyházi beszédében (II. sz. a.) megalkotván szép és jó dispositióját, szövegül fölveszi Zsolt. LXXIV. 16. 17-et, melyben ezek a szavak is előjönnek: „a nyarat és *telet* te formáltad”. Elhiszi én nekem a szerző, hogy ebből épen olyan jól lehetne nyári, mint téli egyházi beszédet alkotni. Konfirmációi beszédében pedig arról prédikálván, hogy örízői tiszttel tartozunk egymásnak; ezt kívánja tőlünk *1. gyüleke-zetünk, 2. felebarátunk, 3. saját lelkünk java*.

Kain mondását veszi föl szövegül (I. Móz. IV. 9. Avagy őrizője vagyok-e én az én felebarátomnak?). Hogy pedig a testvérgyilkos lelkében, mikor azon szavakat kiejtette, minden egyéb gondolat foroghatott, de olyan emelkedett és magasztos nem, a minő Varga L. lelke előtt ezen egyházi beszéde írása és elmondása alkalmával lebegett: arról újra nem kell beszélnem. De azt az elvet kötelességem hangsúlyozni, hogy az egyházi beszéd nem hirdethet mást, mint a mit a szöveg mond. És ha az ebben kifejezett gondolattal, mert az egészről szakítottatott az ki, nem érthetünk egyet: hát akkor ne tegyük beszédünk szövegévé.

Két beszédben, t. i. a IX. és XII. sz. alattiakban nem találunk felosztást, részekre tagolást; ezek hát nem synthetikus, hanem analytikus egyházi beszédek, vagyis gyakorlati bibliamagyarázatok. Nagyon helyesen tette a szerző, hogy ilyeneket is vett föl könyvébe. Saját tapasztalatomból is bátran mondhatom, hogy népünk vasárnap reggel is örömmel és áhitattal tudja hallgatni az igehirdetésnek ezen, könnyebbnek látszó fajtáját.

Azt mondja szerző az 59-ik lapon: „minket épen azért hívnak keresztyéneknek, mert már részesültünk a keresztség sakramentomában.” Ez nem úgy van! Minket keresztyéneknek, christianusoknak (ezen latin szónak elmagyarosított alakja levén a keresztyén) Krisztus Urunk nagy neve után neveznek.

De végzem ismertető soraimat. Varga Lajos művét, egyházi beszédeit lehetetlen okulás, épülés nélkül olvasni; hallgatásuk meg, egy Istentől Lelekétől ihletett szónok ajkairól épen gyönyörűséges lehet. A hol szövegétől eltér, ott sem tér el magától a bibliától soha, s főleg dispositióinak remek idomításával ragad el.

Egyházi beszédeinek második kötete elé fokozódott érdeklődéssel tekintünk. Távol levén Debrecentől, épen most, a fentebbi kikezdés utolsó sorai végeztén jutott hozzám a „Prot. Egyh. és Isk. Lap” utolsó számának ezen munkáról írott szakszerű ismertetése. Az is több szövegszerűséget sürget.

Erre törekedjék tehát a szerző. Isten által adott fényes tehetségét főként a biblia zöld pázsitainak hasogatásában értékesítse.

Művét nagyon-nagyon melegen ajánlom mindenkinek pártoló figyelmébe.

Csiky Lajos.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Gyülekezeteink köréből. A karcagi egyház örömnépe.** Impozáns és lélekemelő ünnepélyt rendezett május hó 28-án a karcagi ev. ref. egyház egyik tiszteletreméltó hű szolgájának, ügybuzgó munkásának, nt. *Hajnal Elek* lelkésznek 25 éves lelkészkedése emlékeztetére. Nevezett napon a jubiláns lelkész szívreható alkalmi imájában s predikációjában emlékezett meg az ezelőtt 25 évvel történekről s adott hálát az egek Urának a segedelemért, melylyel 25 éven át e gyülekezet élén hordozta, kért erőt, tehetséget továbbra is Istentől a munkálkodásra és szerető jóindulatot a hívektől, hogy az Istennek ama nagy áldása, — mint textusában kifejezé — „a békesség lelke”, maradhasson ő velők. E különben rendes vasárnapi istenitisztelet után diszközgyűlés tartatott a templomban, midőn is nt. *Madarász Imre* presb. elnök lendületes beszéd kíséretében adja elő a diszközgyűlés tárgyát a 25 éves hű szolgának, a jó hivataltársnak s kedves barátnak jubiláltatását, — fölkérven a betegsége miatt gátolt Laesny Gyula fő-

gondnok helyettesítésére *Papp Elek* orsz. gyűl. képviselőt. A helyettes főgondnok hosszú és tartalmas beszédben szólott a jubilált lelkészhez arról a gyülekezetről s lelkészről összekötő szeretetről, mely alapja volt a 25 éves szép munkálkodásnak, egyházi és iskolai téren elért gazdag eredményeknek. Üdvözölvén tehát őt, a gyülekezet nevében díszes kelyhet és bibliát adott át az ünnepeltnek. Megható hangon válaszolt e szavakra a megtisztelt lelkész, köszönetet mondván a szép elismerésért s jutalomért, Istennek áldását kérve e díszes gyülekezetre, s továbbra is a valóban „példás”, békés együttmunkálkodást a szeretett kartárssal, nt. *Madarász Imre* lelkészszel, kinek szintén jó nagy rész jutott e nagy gyülekezetre illető anyagi és szellemi felvirágoztatásban. — A beszédek kinyomatása elrendeltetvén, elnök-lelkész a diszközgyűlést bezárta. Az ünnepelő közönség nagyrésze ezután a lelkészlakra vonult, hol a gyülekezet inkább nőtagjai s az ünnepeltnek más tisztelői nevében díszes ezüst írókészletet nyújtott át *Hizly Károlyné* úrhölgy szépen szerkesztett s kedvesen előadott pár mondat kíséretében. Majd a testvérek s a rokonság nevében üdvözölte egyh. közéletünk buzgó „világi papja”, *dr. Hajnal István* és sorakoztak egymásután egyházunk tanár- és tanító kara, a többi helybeli egyházak képviselői s városi testületek. A szépen sikerült ünnepélyt a nagyvendéglő dísztermében nagy társasbéd fejezte be, a honnan is az ünnepelt kedves anyjának, özv. *Hajnal Abelné* asszonynak üdvözölő táviratot küldött a karcagi hölgyek nevében *Madarász Imrené* úrhölgy. „A békesség lelke” maradjon az ünnepelttel s kedves családjával az emberi életkor legvégső határáig! F. S.

— **A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület közgyűlése.** A tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület *f. 1899. évi július hó 4. és 5. napjain Hódmező-Vásárhelyen* tartja XVI. rendes közgyűlését a következő rend szerint: *Július hó 3-án, hétfőn:* Érkezés. Elszállás. Ismerkedés este 8 órakor a Népkerthben, az Erzsébet-sétányon. — *Július hó 4-én, kedden:* délelőtt 8 órakor a nagyválasztmány gyűlése a főgymnasiumi tanári tanácssteremben. Tárgyai: 1. A közgyűlés elé terjesztendő jelentések bemutatása. 2. Írásban benyújtott indítványok előleges tárgyalása. 3. Folyó ügyek. Délelőtt 9 órakor rövid istenitisztelet. Délelőtt $\frac{1}{2}$ 10 órakor közgyűlés a főgymnasium rajztermében. Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitó beszéd. 2. Üdvözlések. 3. Jegyzői jelentés. 4. Pénztárnoki jelentés. 5. Számvizsgáló-bizottság jelentése. 6. Mikor felel meg a középiskola a kor kívánalmainak? Előadás *Garzó Imrétől*. 7. A modern nyelvek tanításáról. Felolvasás *dr. Nagy Zsigmondtól*. Délután 1 órakor közebed a Sas vendéglő nagytermében. Ebéd után a főgymnasiumnak, a város többi intézményeinek és egyéb látnivalóinak megtekintése. — *Július hó 5-én, szerdán:* Délelőtt 9 órakor a közgyűlés folytatása. Tárgysorozat: 1. Vallásos nevelés a fő- és középiskolákban. Felolvasás *Kiss Józseftől* (pápai theol. tanár). 2. Az iskola és az élet. Felolvasás *dr. Ernyei Istvántól*. 3. A választmány tankönyvkiadásra vonatkozó javaslata. 4. A természetrajzi tantárgyak szerepe a középiskolában. Felolvasás *Bodnár Bertalántól*. 5. Esetleges egyéb indítványok tárgyalása. 6. A közgyűlés berekesztése. — Az indítványokat a közgyűlés előtti napig kell beadni az elnökséghez. A központi választmány kedvezményes vasúti jegyekért folyamodott s mint eddig, bizonyosan most is megnyeri. A közgyűlésre utazó tagoknak jelentkezni lehet az egyesület elnökségénél *junius hó 20-ig*. Megemlítjük végül, hogy az egyesületnek a legközelebbi, kisújszállási közgyűlésen módosított alapszabályait a

vallás- és közokt. miniszter meghagyásából *Gömör* *Oszkár* miniszteri tanácsos ez évi május hó 24-én 31628. sz. a. változatlanul jóváhagyta. Az így jóváhagyott alapszabályok egy-egy példányát minden tagnak megküldi a központi választmány a gyűlési meghívóval együtt.

— **Tanári kör.** Az országos középiskolai tanár-egyesület debreceni köre f. hó 4-én, vasárnap délelőtt 10 órakor tartotta évről-évre tartott gyűlését. Ez a szokottnál ünnepélyesebb volt, a mennyiben a kör debreceni tagjai vendégül látták a nyíregyházi tagokat, sőt vendégül várták a nyíregyházi előkelő társadalom azon tagjait is, a kik a kör nyíregyházi gyűlései alkalmával úgy a kör ülésein felmerült tanügyi kérdések iránt kiváló érdeklődést, mint a kör tagjaival szemben kitüntető szíveséget tanúsítottak. A debreceniek nagy sajnálatára azonban ez utóbbiak nem jöhettek el (el lévén foglalva az épen ezen időre tett képviselői beszámolóval), hanem részint táviratban, részint levélben mentették ki magukat. Megjelent a gyűlésen főtiszt. *Kiss Áron* püspök úr, *Boczkó* *Sámuel* főkapitány, az ág. ev. egyház gondnoka, *Géresi* *Kálmán* tankerületi főigazgató, a nyíregyházi tagok közül heten, a debreceni tagok majdnem teljes számmal. — *Dóczy Imre* elnök üdvözölvén a vendégeket, rövid pillantást vetett a kör ez évi működésére, mely nem volt oly élénk, mint az előző években. Ennek oka szerinte abban van, mert ez évben a tanárság várakozó álláspontot foglalt el a tanterv-revisió fölött lefolyt vita eredményével szemben. Rámutat ez eredményre: a minisztertől kiadott revideált középiskolai tantervekre s kiemeli a miniszteri rendeletnek azt a pontját, mely a tantervek kritizálásától való tartózkodásra s egyúttal a tanterv szellemében való komoly munkára figyelmezteti a magyar tanárságot. Majd felkéri *dr. Kardos Albert* kör-i tagot, hogy tartsa meg előadását. — *Dr. Kardos Albert* a következő címen tartotta meg előadását: „Egyenlő jogot a reáliskolának!” Vázlatos pillantást vetve a reáliskolák keletkezésére és fejlődésére, — nem minden elfogultság és egyoldalúság nélkül azt bizonyította, hogy a gymnasium mindig ellensége volt s most is az a reáliskolának. Hangsúlyozta aztán a reáliskola szükségességét, majd rátért a revideált tantervre, rámutatott a gymnasium és reáliskola tantervének egymáshoz való közelítésére, kapcsolatosan a két középiskola egyenjogúsításának ismeretes kérdésére s következtelennek mondja a miniszter eljárását, a mennyiben a tantervek közelebb vitelével együtt nem mondotta ki mindjárt az egyenjogúsítást is. Indítványozza, tegyen a kör a tanár-egyesület útján felterjesztést a miniszterhez a revideált tantervek alapján való egyenjogúsítás tárgyában. Az előadás hosszú, élénk vitát keltett, melyben a kör tagjai közül számosan vettek részt. Végre a gyűlés egyhangulag (az előadót ide nem számítva) abban állapodott meg, hogy az előadó indítványát el nem fogadja, mert a revideált tantervek mai alakjában arra kellő alapot nem lát; figyelmébe ajánlja azonban a többi köröknek az e tárgyra vonatkozó eszmecserét. A vita befejezése után *dr. Kardos Albert* terjesztette elő titkári jelentését; a kör tagjai beadták szavazatukat az egyesületi tisztviselőkre; majd *Dóczy* elnök a kör tisztviselői nevében bejelentvén lemondását, megbizta a kör a tisztikarát, hogy a jövő iskolai éven megejtendő tisztújításig intézze a kör ügyeit. Gyűlés után a kör tagjai a Nagyerdőre mentek ki, hol izletes ebéd várta őket a Dobos-pavillonban. Az ebéd szokott módon folyt le: *Rácz Károly* gyönyörű zeneszámai és lelkesnéllelkesebb tósztok kíséretében. Ebéd után az egész tár-

ság *Nádasdi* reáliskolai tanár vendégszerető házához ment (az ujkerti szőlőbe) s onnan mentek aztán haza az esti vonattal a nyíregyházi vendégek. — s.

— **Értesítés és szíves kérelem** azokhoz az igen tisztelt pályázókhoz, kik a tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottsága által kitűzött pályázatra olvasókönyveket küldtek be. A tiszántúli ev. ref. egyházkerület népiskolai tanügyi bizottsága ez évi május hó 25. napján tartott ülésében jk. 10. szám alatt határozott a beérkezett pályaművek felett. A bírálók egyező véleményes jelentésében foglaltak alapján a szerkezetre, nyelvezetre és tartalomra tett kifogások folytán egyik pályaművet sem fogadhatta el; de tekintve az olvasókönyvek előállításának felette szükséges és sürgős voltát, készséggel járult azon indítványhoz, hogy felkért szerkesztő bizottság a pályázók bevonásával, közreműködésével és díjazásával a beküldött pályaművek különben gazdag tartalmából részint kiválogatás, részint átdolgozás útján lehető rövid idő alatt, ha csak lehet, még ez évi aug. 1-ig olvasókönyvet állítson össze a II-ik és III-ik, esetleg a IV-ik osztályok számára. Az adott körülmények közt alig tehet mást az óhajtott siker érdekében, mert meg vagyok győződve, hogy ha a nagy cél valóztatására minden mellékszempontot mellőzve egyesülünk s egymást megértve őszinte jóakarattal és buzgósággal fogunk a munkához, ez uton egyházkerületünk népiskolái leg-rövidebb uton juthatnak olvasókönyvekhez. Mint a felkért szerkesztő bizottság elnöke szívesen kérem tehát „A hit, remény és szeretet,” továbbá „Tanítsd a gyermeked”; „Ha a lélek fenn, fenragad”; „Minden szellemi munkás”; végre „Töretlen utakon” jellegű pályaművek igen tisztelt szerzőit és *Vincze József*, *Sinka Lajos* urakat, kik kinyomatott olvasókönyvvel pályáztak, hegy e hó 20-ig értesíteni szíveskedjenek arról, hogy pályaműveiket e módon leendő felhasználásra hajlandók-e átengedni és vállalkoznak-e a munkában leendő részvételre? Mihielyt ez értesítéseket megkapom, azonnal kérni fogom az igen tisztelt munkatársakat, hogy a munka megindítása és a teendők megosztása végett együtt értekezzünk. Debrecen, 1899 jun. 8. *Somogyi Pál*.

— **Értesítés.** Egy több évi gyakorlattal és jeles bizonyítványokkal rendelkező ev. ref. s.-lelkész és tanárjelölt óhajtana az aratási szünidőre (esetleg húzamosabb időre), mint s.-lelkész alkalmaztatni. Ajánlatokat, lehetőleg *jun. 17-ig* kér következő címen: „*Sz. V. tanárjelölt és s.-lelkész. Kolozsvár. Ref. theol. fakultás.*”

— **Tornaverseny.** A debreceni közép- és közép-fajú iskolák, u. m. az ev. ref. főgymnasium és tanítóképezde, a r. kath. gymnasium, állami főreáliskola és kereskedelmi akadémia junius hó 3-án a Nagyerdőn jól sikerült tornaversenyt rendeztek, a melyben mintegy 700 tanuló vett részt. A közönség nagy érdeklődést tanúsított a verseny iránt, a melyet a bemutatott gyakorlatok esinossága, biztossága és szabatosága teljes mértékben kielégített. Legtöbb díjat az ev. ref. főgymnasium növendékei nyertek, a mi tulnyomó számuk mellett, tanáruk buzgóságának és szakértelmének tulajdonítható.

TARTALOMJEGYZÉK: Nézetek az ev. ref. egyház helyzetéről és teendőinkről. Ritoók *Zsigmond*. — T á r c a: Két nap a debreceni főiskola életében. *Balogh Ferenc*. — Közéletünk: Az egyházi fegyelemről. *F. Varga Lajos*. — Könyvismertetés. *Csiky Lajos*. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**
Szerkesztő-társ: **Erőss Lajos.**

Pályázat.

A dunántúli ev. reform. egyházkerület államilag segélyezett *pápai ev. ref. főgymnasiumában* üresedésben levő *rajz és rajzoló geometriai tanszékre*.

A megválasztandó tanár köteles a főgymnasium bármelyik osztályában a szakmájába vágó, vagy azzal rokon tantárgyakat az egyházkerület által évenként megállapított tantárgycsoportosítás szerint heti 20 óra számig eltanítani.

A megválasztandó tanár évi fizetése 1200 frt alapfizetés, 200 frt lakbérilletmény, 5 ízben öt évi szolgálat után 100 frt korpótlék, a melynél a más intézetben rendes tanári állomáson töltött évek is fele részben beszámíthatnak, megjegyezve, hogy a megválasztottat az egyházkerület idővel magasabb (1400 és 1600 frt alapfizetés) fizetési osztályba is sorozhatja.

A tanszék betöltése a dunántúli ev. ref. egyházkerület hatáskörébe tartozván, felhívatnak a pályázni akarók, hogy folyamodványukat, keresztelő levelükkel, végzett tanulmányaikkal, tanári képzettségüket, eddigi szolgálatukat, egészségi állapotukat igazoló bizonyítványaikkal együtt *1899. évi július 1-ig* küldjék be főtiszt, és mélt. Antal Gábor püspök úrhoz R.-Komáromba.

Csak ev. ref. vallású egyének vétetnek figyelembe. A megválasztott tanár az országos tanári nyugdíjintézetnek jogosított és kötelezett tagja.

Állomását a megválasztott tanár 1899. szept. 1-én szaktudományához tartozó értekezéssel köteles elfoglalni.

Ha alkalmas pályázók hiányában tanári oklevéllel nem bíró tanárjelölt választatnék meg helyettes tanárul, annak évi fizetése 800 frt lenne. Tartozik azonban oklevelét egy év alatt megszerezni s ha a kívánalmaknak megfelel, akkor a rendes tanárok fizetési osztályába besoroztatik.

Pápán, 1899. június 1.

Darányi Ignác,
főiskolai világi gondnok.

Csike Lajos,
főiskolai egyházi gondnok.

Pályázati hirdetmény.

A *tissanagyrévi* ev. ref. egyház *másodtanítói* állomására *junius 30-diki határidővel* pályázat hirdettetik. Fizetés: lakás, kert, évi 360 frt, oklevelesnek esetleg 400 frt. Kötelesség: I. II. vegyes osztályok tanítása, kántori, irodai segédkezés. Az állás szept. 1-jén foglalandó el.

Tabajdy József,
ev. ref. lelkész.

2-3

NEUMANN M.

a t. t. ev. ref. egyházkerületben lakó lelkészek, tanárok és tanítók ruhaszállítója
DEBRECEN, Főtér, a m. kir. postával szemben.

Ezen legelterjedtebb és legjobb hírnévnek örvendő az ország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe,

tisztelettel tudomásul hozza, hogy a tavaszi idényre szükséges kész árukkal dusan el van látva s a nagytiszteletű urak b. pártfogását úgy, mint eddig továbbra is kéri.

Ruhák megrendelésre, mérték szerint is készíttetnek.

☞ Czégemre kérek figyelni! ☜

NEUMANN M. czége 54 év előtt lett alapítva.